

ΑΠ' ΤΑ ΞΕΝΑ

Δάκρυ της που κύλησες
αδμορφό της στόμα
Και φίλι μου σ' εκλείσσε
μέσα στην καρδιά μου.

Αλλά τώρα αδέρφια σου
πέφτουνε στο χόμα
Θλιβερά κι αφίλητα
σαν τα δάκρυά μου;

ΕΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΠΑΤΡΙΔΑ*

ΑΝΔΡΙΤΣΕΪΚΑ

Μια φράση που λέγεται δω ψηλά, όταν πρόκειται για γεννικότητα και αντοχή «πολέμησε Άνδριτσέικα», δείχνει ότι η μνήμη του ήρωικού εκείνου κλέφτη, του Άνδριτσέου από τις Λεβανάτες της Λοκρίδας, και του γιου του Δυσσέου, υπάρχει ακόμη ζωντανή.

Οι Άνδριτσέοι αναφέρονται στα τραγούδια της Ρούμελης.

Σ' ένα χωριό μούδειξαν οι γέροι τον τόπο που έπηδουσε ψηλά σ' ένα λιθάρι ο Άνδριτσέος—όχι ο Άνδριτσέος καθώς λανθασμένα τον γράφουν στις ιστορίες.

Άλλη φράση που σώζει τη μνήμη της επιδρομής του Κιουταγλή λέγεται: «Δεν πέρασε εκείνος ο Κιουταγής απ' το χωριό σου;» δηλαδή βρισκόμενοι ακόμη άχρηστοι άνθρωποι στη ζωή;

Ανάλογος και περισσότερο διαδομένη είναι η φράση που λέγεται στο Μοριά και σε πολλά μέρη της άλλης Ελλάδας για τον Ίμβραήμ: «Δεν πέρασε εκείνος ο Μπραίμης» ή «δεν σ' έκοψε εκείνος ο Μπραίμης».

Τέτοιες φράσεις και παραδόσεις χαρακτηριστικές άκουσα πολλές. Πρέπει να τις μαζώξω κανείς όλες. Ο Καρκαβίτσας έχει γράψει πολλά τέτοια, και άλλοι με τον τίτλον «Ελληνικά παραδόσεις» στην «Εβδομάδα», περιοδικό που έβγαίνει μια φορά, και στην «Εστία».

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

Μπροστά από τα χελιδόνια, το τρελλό πέταγμα της Λιχρίδας, της γριβίτσας το τραγούδι που έχει την θλιβερή του ιστορία—την είπαμε παραπάνω—ή χαρά των τσώνηδων, τα μελισσογούδια, οι τρυποφράκτες και τα άλλα πουλιά, θαρρείς ότι δείχνουν πως βιάζονται να φέρουν την άνοιξη.

Και ύστερα από τα χελιδόνια έρχεται χιόνι καμμιά φορά. Άλλά όταν το πη ο κούκκος τότε με το λάλημά του κηρύχεται άμετάκλητα πιά ή άνοιξη μέσα στο ήλιολουσμένο καταμεσήμερο, μέσα στην πρασινισμένη φύση.

Ο κούκκος είναι ο κήρυκας της άνοιξης, καθώς ο ζίζικας, ο ψάλτης του καλοκαιριού. Άμα δεν βγη ο κούκκος, δεν τ'άδει το άηδόνι, το έρημόλαλο πουλί που το κελάδημά του σου θυμίζει παθητική στροφή της Σαπφούς.

Η άνοιξη εκεί πάνω είναι μια χαρά! Άπό του Άη Γεώργη αρχίζουν ολοένα να φτάνουν τα πρόβατα στα λιβάδια των βουνών.

* Η αρχή του στο 112 φύλλο του «Νουμά».

Μόλις άκουστέ ή κούκκος παίρνουν και καταπίνουν μια χαψιά ψωμί να μή τους κομπώση το πουλί, να μή τους πάρη, τους χαλάση, τή φωνή.

Η ΠΑΠΑΔΟΥΛΑ

Η τελευταία άποκριά στη Ρούμελη δεν θεωρείται έορτή μεγάλη όπως άλλες. Μάλιστα σε μερικά μέρη ούτε συνήθεια να μασκαρεύονται τότε υπάρχει. Πολλά όρεινά χωριά είναι έρημα τήν έποχή αυτή. Σκεπασμένα από χιόνια φυλάγονται μόνο από ένα ή δυο φύλακες. Η έρημιά τους σε θλίβει. Ούτε κοκόρια λαλούν· τ'άχουν πάρεϊ μαζί τους.

Τό πράγμα αλλάζει κάπως νοτιώτερα ως π. χ. στη Μακρυνεία όπου πολλοί ξένοι ξεχειμάζουν.

Σε μια καλή οικογένεια άκουσα τήν παπαδοούλα. Τήν έχόρευαν μικρά κοριτσάκια, δημαρχόπουλα, κοντά στην πυρωμένη γωνιά του σπιτιού, στα τρία, όπως λέγουν, ήτοι σε χορό κουνητό. Είναι καλό τραγουδάκι με δυο έπωδους. Τους πρώτους στίχους τους γράφουμε άκριβώς όπως τους λένε στο τραγούδι:

Κι' αγνάτση, Παπαδοούλα μου,
κι' αγνάτση-να-κατακαμπής,
κατακαμπής στον κάμπο, μωρ' παπαδημοπούλα. (δυο φορές)

Κείθα κομά—παπαδοούλα μου,
κείθα κομά—να—τι μάλαμα,
κείθα κομάτι άσήμι, μωρ' παπαδημοπούλα. (δυο φορές)

Αυτό δεν είναι μάλαμα αυτό δεν είν' άσήμι μόν' είν' ή τσοόπα του παπα πέρχεται από τ' άμπέλι. Κρετεί τα μήλα στην ποδιά, τα κίτρα στο μαντήλι, Δυο μήλα της έζή-ησα κι' αυτή μου δίνει πέντε, δεν θέλω αυτά τα μήλα σου τα τσαλαπατημένα, εγώ ζητάω τα κίτριά σου τα μωσομυρισμένα.

ΠΗΤΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΙΑ

Υπάρχει φράση Κόττα πητι που λέγεται να δηλώση το καλό φαγητό. Η πηττα, μπορεί να πη κανείς, είναι έθνικό γλύκισμα και φαγητό μαζί, είδα ψωμιού και προσφαγιού. Εκτός της βασιλόπητας άκουσι κανείς ολοένα πατατόπητες, λαχανόπητες, πρασόπητες, σπανακόπητες, κοτόπητες, γαλατόπητες, κολοκυθόπητες, ταραμπόπητες, αγγόπητες, τυρόπητες κ.τ.λ.

Άπό κάθε γιορτή δε λείπει ή πηττα, άλλα και τις καθημερινές κάνουν τέτοιες. Τρώνε άράδα φτωχοί και πλούσιοι.

Τ' άρνι στη σούβλα είναι το κορυφωμα της νεοελληνικής μαγειρικής. Άρνι παχύ σε λίγη φωτιά ψημένο, με καλό κρασί και μάλιστα με κρύο νερό συνοδευμένο σε καμμιά σπιερή έξοχή είναι ή άπόλαυση των έπαρχιών μας.

Άλλά περιέργως σε πολλά μέρη τ' άρνιά το πάσχα, ή άλλοτε, δεν τ'άψηνουν στο ύπαιθρο, άλλα στη γωνιά του σπιτιού. Όπου χάνει κανείς το θέαμα του ώραλου εθίμου. Ίσως φταίει σ' αυτό ο σφαγιατικός φόρος του Σιμόπουλου.

Ο ΧΑΣΙΚΑΣ ΚΑΛΩΣ ΝΑ Σ' ΕΥΡΩ

Τήν τελευταία άποκριά δένουν ένα αύγο παστρεμένο σε μια κλωστή που κρεμιέται από κοντό ραβδί. Ένας το περιφέρει τριγύρω στα στόματα των καθισμένων στο σοφρά άνδρών και γυναικών. Εκείνοι δε προσπαθούν να τ'άπιάσουν με μόνο το στόμα τους.

Όποιος τ'άπιάσει κερδίζει. Το παιγνίδι λέγεται Χάσικας.

Άμα φάγουν τήν νύκτα βγαίνουν στα παράθυρα οι άντρες και ο ένας φωνάζει με τόνομά του τόν γείτονά του για κά βγη δέω. Μόλις βγη τού

λέγει:—Καλώς να σέρω! και τουφεκά εις τόν άέρα· ο άλλος άπαντά:—Καλώς νάρθης! και τουφεκά όμοιος.

Και γίνεται μια άληθινή νυκτερινή μάχη μέσα στις τόσες φωνές και στα τόσα άστεία που μιλιστα ξεσπούν, όταν δεν πιάση κανένας τ'όπλο.

Τήν καθαρή Δευτέρα δεν χαλούν τα κούλουμα, άλλα πηγαίνουν όλοι στην έργασία τους.

ΖΩΑ ΚΑΙ ΚΥΝΗΓΙΑ ΣΤΗ ΡΟΥΜΕΛΗ

Τό χειμώνα είναι πολλά όσο και επικίνδυνα τα κυνήγια στη Ρούμελη.

Όταν χιονίση, από βραδύς οι κυνηγοί ετοιμάζουν τα όπλα τους και καταρτίζουν τις συντροφίες τους. Πριν φέξη βγαίνουν.

Φορούν σκούτες, δηλαδή είδος τσαρούχια από κομμάτι κάππας, για να μή παγώνουν τα πόδια των. Συνήθως όπλα έχουνε άτελη. Μανισοκάσες ίδιως, μεταποιημένα καρυφύλλια και γκράδες, όλιγα δίκανα.

Τέτοιες μέρες εγώ πολλάκις ξεγρυπνούσα όλη τή νύκτα δια να προλάβω σύθαμπα να προσκολληθώ σε καμμιά συντροφιά, γιατί δεν μ' έπαιρναν μαζί.

Δεν είχην άποδείξεις ούτε και όλίγων ίπιτυχιών.

Κατά προτίμηση οι κυνηγοί πέρνουν τόν πορό των κουναδιών. Γιατί τ'ό δέρμα τους στοιχίζει 20 δραχμές επάνω κάτω. Οι λαγοί είναι συνηθισμένο κυνήγι. Τα άγριόγίδα στα Βαρδούσια και στο Βελοούχι είναι σχεδόν άπλησίαστα. Τα κυνηγούν έμπειροι ντόπιοι κυνηγοί, που γνωρίζουν σπιθαμή τή σπιθαμή τ'ό μέρος, μόνον σε καρτέρια. Ζαρκάδια έχει ή Όξυά, έλάφια ο Βάλτος, κάπρους έχουν πολλά μέρη, πλατόνια δε, είδος μεγάλου έλκφοειδούς ζώου με κέρατα, έχει τ'ό Ξηρόμερο.

Και άλλα σκοκοφάγα και άρπακτικά ζώα υπάρχουν στη Ρούμελη εκτός των λύκων, που τους κυνηγούν με παγάνες, συντροφίες από πολύ κόσμο ή όποιος άποκλείνει τ'ό μέρος όλο και πιάνει τα μονοπάτια, ή με σκανταλιές, πιδερένια δόκανα. Οι Παλουκοβίτες, κάτοικοι δυο χωριών βορεινών, είναι μοναδικοί στις σκανταλιές.

Ο όησος ρίχνεται και αυτός στα πρόβατα, άλλ' αυτός ίδιως πάει στα βαλτώδη μέρη.

Κλαροπόντικα λένε στη Ρούμελη τους άρουαίους. Τις βερβέρες (σκιούρους) καμμιά φορά τις σκοτώνουν. Έχει μια δραχμή μόνο τ'ό τομαράκι τους.

Τσουκιάδες (έρωδιούς) κυνηγούν στον Άσπροπόταμο. Άγριοκόττια, άγριόγαλλοι, άγριοπαπιες είναι συνειθισμένα ένόματα.

Τις κυριαρχήνες είπαμε ότι τις πιάνουν με άγκύστρια, όπως στη Μάνη πιάνουν τα όρτόκια, με δίχτυα και στη Μικρά Άσία τις άγριόχηνες.

Άιτούς έχει ο Παρνασσός και τα ψηλά μας βουνά. Πολλές φορές στο κυνήγι τόν σκοτωμένο λαγό, όσο να φτάσουνε οι κυνηγοί, τόν άρπάζει ο αίτός στα νύχια και φεύγει.

Στόν κάμπο της Λαμίας ζούν οι ποιητικοί πελαργοί. Είναι λυπηρό που τους κυνηγούν σταλλα μέρη της Ελλάδας και τους σκοτώνουν έτσι για γούστο. Κατά τούτο μάς ύπερτερούν οι Τούρκοι, οι όποιοι δεν τους πειράζουν και έτσι πληθαίνονται για τήν ώφέλεια της γεωργίας. Πόσον αγαπητά μου είναι αυτά τα πουλιά! Η συντροφιά τους μου έχει δώσει από τις καλύτερες συγκινήσεις.

Άπ' τήν Λαμία και τ'ό Κόμμα, χωριό που έχει πληθυσμό άπ' αυτούς, αρχίζουν οι χάρες των πελαργών.

(Ακολουθεί)

ΚΩΣΤΑΣ Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ